



ΑΓΓΕΛΟΥ ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

«Τό άσπρο φως»

«Τό τελευταίο ταξίδι»

ΚΑΘΕ φορά που φτάνει στα χέρια μου ένα βιβλίο από τη Θεσσαλονίκη είμαι σχεδόν σίγουρη πώς κάτι θα μου προσφέρει. Δεν πρόκειται βέβαια για ψυχανεμίσματα ούτε για προκατάληψη αλλά για καθαρή εμπειρία. Οι Θεσσαλονικιοί — αντίθετα απ' όλους τους άλλους έμας — δεν κυκλοφορούν ένα βιβλίο αν δεν έχουν κάτι να πουν, κι' αυτό που λένε — μεγάλο ή μικρό σημαδεύεται οριστικά από την πολιτεία τους. 'Η Θεσσαλονίκη πόλη με μακρύ παρελθόν και ταραγμένο, κατοικήμενη απ' όλες τις ράτσες — Σλαβομακεδόνας, Πόντιους, Τούρκους, Έβραίους και πρόσφυγες απ' όλα τα μέρη της Μικράς 'Ασίας και της 'Ανατολικής Θράκης — έχει μιιά τελειώς δική της ψυχολογία, κάτι σαν φόβο και ανασφάλεια που δίνει στον πληθυσμό της έναν ένδοστροφη χαρακτήρα που είναι αρκετά σπάνιος στην υπόλοιπη Ελλάδα.

Οι Βυζαντινές της εκκλησίες, τα φράγκικα μά κυρίως τα βυζαντινά της τεχνη, οι προχριστιανικοί τάφοι, τα τουρκικά χτίσματα και τα ρωμαϊκά απομεινάρια, δίνουν μιάν ευγλωττη εικόνα της ταραγμένης ιστορίας της μά και του κοσμοπολίτικου ρόλου της. 'Η Θεσσαλονίκη έχει ένα μυστήριο, μιάν ύπουλη σιωπή, μνήμη αιώνων και αισθάνεσαι υπόγεια ρεύματα να την διατρέχουν. Δεν είναι ίσως σύμπτωση πώς δολοφονίες σαν του Γεωργίου του Α' και του Λαμπράκη εκεί γινήκανε και πώς τα πρώτα εργατικά θύματα στους δρόμους της σκοτωθήκανε, ακόμα και η περιβόητη εμφάνιση του Δράκου δεν είναι άσχετη με τον γενικώτερο χαρακτήρα της πολιτείας. Μέσα στον λογοτεχνικό χώρο η παρουσία της μένει δεσποτική. 'Ο Πεντζίκης, ο Χειμωνάς, ή Α. 'Αναγνωστάκη, ή Ζ. Καρέλλη, ο Κουφόπουλος, ο Παπαδημητρίου, ο Χριστιανόπουλος — σίγουρα και πολλοί άλλοι — όχι μόνον κινούνται μέσα στα πλαίσια της, αλλά πολλές φορές γεννιούνται και διαμορφώνονται απ' αυτήν. 'Ο 'Αγγελος Καλογερόπουλος ανήκει κι αυτός στην πολιτεία του. «Τό 'Ασπρο Φως» κυκλοφόρησε τό 1973 και μου κάνει εντύπωση που δεν τό είδα να αναφέρεται σε κανένα χρονικό της λογοτεχνίας αυτής της εποχής. Τό «Τελευταίο ταξίδι» κυκλοφόρησε φέτος. Και τά δύο αυτά αξιολογημένα πεζογραφήματα θα μπορούσαν να κάνουν μιάν ενότητα. 'Ενοχή, προδοσία, παρουσία αστυνομικού κράτους. Τό 'Ασπρο Φως δίνοντας τον έξωτερικό κόσμο συγκεκριμένα, με άφηρημένες γενικεύσεις ωστόσο — ή ταβέρνα, οι δρόμοι, τά αντικείμενα φτάνουν στη ρεαλιστική περιγραφή — οι γυναίκες όμως είναι ένα άφηρημένο σχήμα, τέτοιο που τά τό βρισκαμε σε κάποια έφημερίδα συ-

ΤΗΣ ΤΑΤΙΑΝΑΣ ΓΚΡΙΤΣΗ - ΜΙΛΛΙΞ

νοικεσιών — νοικοκυρές, σύζυγοι πιστές και άφοσιωμένες, πάντα με τό χαμόγελο και στρωμένο τό τραπέζι, αντικείμενα ζωντανά που δεν μετέχουν ποτέ στα προβλήματα των αντρών τους. Οι γλάστρες, οι αλλές και οι γυναίκες είναι τό ίδιο αντικείμενα.

Τρεις φορές — ο Κύρ - Φώτης, ο 'Αντώνης και ο Νεοκώρος, θα ξαναζήσουν τη δολοφονία του Πετράκη και καθένας απ' αυτούς, αναζητώντας τον ένοχο θα υποχρεωθεί να, αντιμετώπισει και τον έαυτό του σαν ήθικό ή και πραγματικό του φονιά. 'Η ύποψία περνάει τό ίδιο ύπουλα τον αναγνώστη, όσα και τους ήρωες, όλοι είναι ένοχοι, πίο ήσυχος απ' όλους αυτός που τον εκτέλεσε; ύπάκουο λέει σε διαταγές. Οι άλλοι δύο ύστερα από 30 χρόνια ψάχνοντας ο ένας, άρνούμενος ο άλλος να τον συντρέξει στην ανακάλυψη της αλήθειας, άμφισβητούν την ίδια τους τη ζωή και κανένα άλλοθι δεν μπορεί να τους την σώσει.

'Ηταν αυτοί οι ίδιοι οι προδοτές του φίλου τους; Τό άσπρο φως που τυφλώνει τον Κύρ - Φώτη καταμεσημέρα, είναι ο ξύπνιος έφάλτης μιās συνειδήσης μοιχλιασμένης, είναι ή άδιάκοπη ένοχη.

'Ο χώρος συγκεκριμένος. 'Ο χρόνος άρίστος μά σταθερός. Μπορεί όλα αυτά να διαδραματίζονται στην Κατοχή, στον έμφύλιο, στα δηθεν χρόνια της ειρήνης.

'Ακάθαρτες συνειδήσεις, άνθρωποι άλλοτρωμένοι από την διαρκή παρουσία μιās αστυνομουμένης χώρας.

Στό Τελευταίο Ταξίδι, όπου οι «φύλακες» δίχως πρόσωπο, πανταχού παρόντες, Καφκικές φιγούρες, επεκτείνουν από τό πρόσωπο στο σύνολο την παρουσία της καθολικής αστυνόμευσης. 'Ο 'Αντώνης, ένας μίζερος ανθρωπάκος που ζει μιάν άκόμα, μιιά μίζερη ζωή, λένε πώς είναι χαφίης. Είναι όμως; 'Ο ίδιος τό άρνιέται. Λέει: «'Αφού τά γνωρίζουν όλα τί να τους πώ εγώ;». Είναι άπόλυτα ειλκρινής όταν τό σκέφτεται αυτό ή τό δηλώνει. 'Η παντοδυναμία των σκοτεινών δυναμειών επεπιδώνει, άλλοιώνει, εξαφανίζει σε τέτοιο σημείο την προσωπικότητα που άβωοι και ένοχοι, δίχως καμία αντίσταση παραδίνονται σ' αυτές.

'Η ανία, ή λάσπη, ή κακομοιριά, ή επέδωση, προσωποποιούνται σ' αυτό τό κεμένο στη γιατρίνα. Μά την ίδια άβ.αφορία και σιχασιά που κοιτάζει τη φτωχογετονιά, τό ρέμα με τά λασπονέρια, κάνει έρωτα με τον κακομοιρασμένο 'Αντώνη και πηγαίνει έρχεται στο ψυγείο τρώγοντας και χοντραίνοντας σά γουρούνη που δεν έχει άλλο προσομό παρά να γίνει χοιρομέρι. Κι όμως κάποτε είχε ιδέες και δράση κοινωνικοπολιτική.

Κάπου - κάπου κι εδώ, όπως και στο 'Ασπρο Φως, όταν στέλνουν τον μοναδικό φίλο του 'Αντώνη — τον Θωμά — σ' ένα νησί, έξορία, ο 'Αντώνης προσπαθεί να σώσει, λέει στον φίλο του τον αστυνομικό — που κάπου - κάπου πίνει κανένα καφεδάκι μαζί του — πώς ο φίλος του είναι φιλήσυχος άνθρωπος και δεν ανακατεύεται με τίποτα. Κι εδώ λοιπόν ξαφνικά, σε αντίθεση με τους ανθρώπους, ή φύση λάμπει τό έξωτερικό έλληνικό φως κάνει πίο μαύρο τό σκοτάδι των χαμένων συνειδήσεων. 'Ο 'Αγγελος Καλογερόπουλος ξέρει και γράφει, διαπιστώνει και δημιουργεί την ατμόσφαιρα που οδηγεί στο συμβιβασμό και στην τελεία άλλωτρίωση.

Δεν κατηγορεί ούτε καταδικάζει. Πιστοποιεί.

'Ισως αυτό που θα είχα να του καταμαρτυρώ είναι όχι μόνον ή γενίκεση και ή άπουσία κάθε έν.δρασης, έστω και της πίο μικρής, που θα άδηγούσε σε άλλο 'Ασπρο Φως, άληθινό αυτή τη φορά και όχι έφάλτη.

Βιβλιοθήκη Κριτικής